

מנשר איפל"א-אונסק"ו לספריות הציבוריות 2022

חירות, שגשוג והתפתחותם של החברה ושל הפרט הם ערכים אנושיים בסיסיים. ערכים אלו יושגו רק באמצעות היכולת של אזרחים משכילים לממש את הזכויות הדמוקרטיות שלהם ובאמצעות יכולתם למלא תפקיד פעיל בחברה. השתתפות חברתית משמעותית, כמו גם התפתחות הדמוקרטיה, מותנות בחינוך איכותי ובגישה חופשית ובלתי מוגבלת לידיע, למחשבה, לתרבות ולמידע.

הספרייה הציבורית, המשמשת שער מקומי לידיע, מספקת תנאים בסיסיים ללמידה מתמדת (למידה לאורך החיים), לקבלת החלטות באופו עצמאי, ולהתפתחות תרבותית, הן של הפרט והן של קבוצות חברתיות. הספרייה מחזקת את תשתיות הידיע בחברה על ידי הענקת גישה חופשית לידיע מכל סוג, לרבות ידיע מדעי ומקומי, ומתן אפשרות ליצירה ולשיתוף בידיע, וזאת ללא מגבלות מסחריות, טכנולוגיות או משפטיות.

בכל מדינה, ובפרט במדינות המתפתחות, הספריות מסייעות להבטיח את מימוש הזכות לחינוך ואת ההשתתפות בחברה מבוססת ידיע, כמו גם את ההשתלבות בחיים התרבותיים של הקהילה. זאת, תוך מתן גישה לזכויות אלו לאנשים רבים ככל האפשר.

מנשר זה מבטא את אמונתה של אונסק"ו בספרייה הציבורית כגורם משפיע בתחומי החינוך, התרבות, ההכלה החברתית והמידע. הספרייה נתפסת כסוכן מרכזי לקידום פיתוח בר-קיימא ולמימוש של שלום ורווחה רוחנית בקרב היחיד, וזאת באמצעות טיפוח מחשבותיהם של כל בני האדם.

לפיכך, אונסק"ו קוראת לממשלות ולרשויות מקומיות לתמוך בפיתוח הספריות הציבוריות באופן פעיל.

הספרייה הציבורית

הספרייה הציבורית היא מוקד מקומי למידע, המספקת למשתמשים גישה נוחה לכל סוגי הידיע והמידע. הספרייה מהווה רכיב חיוני בחברה מבוססת ידיע ומתאימה את עצמה באופן מתמשך לטכנולוגיות תקשורת חדשות, במטרה לממש את ייעודה להעניק גישה אוניברסלית למידע ולאפשר שימוש משמעותי בו לכלל הציבור. הספרייה הציבורית מספקת מרחב ציבורי נגיש לשם יצירת ידיע, לשם שיתוף במידע ובתרבות, וכן לשם קידום מעורבות אזרחית.

הספריות הציבוריות תורמות ליצירת קהילה בכך שהן פונות באופן יזום לקהלים חדשים, תוך שימוש בהקשבה פעילה על מנת לפתח שירותים המותאמים לצרכים המקומיים ותורמים לשיפור איכות החיים.

הציבור רואה בספרייה גורם מהימן, ובתמורה שואפת הספרייה הציבורית ליצור קהילה משכילה ומודעת.

השירותים הניתנים על ידי הספרייה הציבורית מבוססים על עקרונות של שוויון, ונגישים לכולם ללא הבדל גיל, מוצא אתני, מגדר, לאום, שפה, מצב חברתי-כלכלי או כל מאפיין אחר. הספרייה הציבורית מחויבת לספק שירותים וחומרים מותאמים למשתמשים שאינם יכולים, מסיבות שונות, לעשות שימוש בשירותים ובחומרים הסטנדרטיים. בין קבוצות אלו נכללים דוברים של שפות מיעוט, אנשים עם מוגבלויות, בעלי כישורים טכנולוגיים או אורייניים נמוכים, וכן אנשים השוהים בבתי חולים או במוסדות כליאה.

הספרייה הציבורית מחויבת להחזיק אוספים הנותנים מענה לכל קבוצות הגיל. אוספי הספרייה והשירותים שהיא מציעה צריכים לכלול את כלל סוגי המדיה והטכנולוגיות המודרניות, לצד חומרים מסורתיים. יש להקפיד על אוסף בעל איכות גבוהה, רלוונטי לצורכי המקום ולתנאיו, שגם ישקף את הגיוון הלשוני והתרבותי של הקהילה. החומרים צריכים לשקף מגמות עכשוויות, התפתחויות חברתיות, וכן את הזיכרון של המאמץ ושל הדמיון האנושיים.

אוספי הספרייה ושירותיה חייבים להיות חופשיים מכל צנזורה, בין אם אידיאולוגית, פוליטית או דתית, וכן חופשיים מלחצים מסחריים.

משימות הספרייה הציבורית

בליבת שירותיה של הספרייה הציבורית צריכות להימצא משימות מרכזיות הקשורות למידע, אוריינות, כינוך, הכלה, השתתפות אזרחית ותרבות. באמצעות משימות אלו, תורמות הספריות הציבוריות לקידום מטרות הפיתוח בר-הקיימא של האו"ם ולבניית חברות שוויוניות, אנושיות ובנות קיימא יותר.

- מתן גישה למגוון רחב של מידע ורעיונות ללא צנזורה, תמיכה בכינוך פורמלי ובלתי פורמלי בכל הרמות, כולל בלמידה לאורך החיים, והענקת אפשרות לאנשים בכל שלבי חייהם לחפש מידע וידע באופן עצמאי.
- מתן הזדמנויות לטיפוח היצירתיות האישית ועידוד הדמיון, היצירתיות, הסקרנות והאמפתיה.
- יצירת הרגלי קריאה בקרב ילדים מגיל לידה ועד לבגרות וחיזוקם. יזמות, תמיכה והשתתפות בפעילויות ובתוכניות אוריינות, המיועדות לפיתוח כישורי קריאה וכתביבה, להקניית אוריינות מידע, מדיה, וכישורים דיגיטליים לכל הגילאים, כנדרש לפיתוח חברה דמוקרטית מושכלת.
- אספקת שירותים הן פנים-אל-פנים והן באמצעות פלטפורמות דיגיטליות, תוך הבטחת גישה למידע, לאוספי הספרייה ולתכניותיה בכל זמן שמתאפשר.
- הבטחת גישה למידע קהילתי לסוגיו, ולהזדמנויות לארגון קהילתי, מתוך הכרה בתפקיד הספרייה בליבת המרקם החברתי של הקהילה.
- מתן גישה לחברי הקהילות שלהן לידע מדעי כגון תוצאות מחקרים ומידע בריאותי, שעשויים להשפיע על חיי המשתמשים שלהן, כמו גם עידוד השתתפות הקהילה בפירות ההתקדמות המדעית.
- מתן שירותי מידע מותאמים לעסקים מקומיים, לעמותות ולקבוצות עניין בקהילה.

- שימור של נתונים, מידע ומורשת מקומיים וילדיים, כולל מסורות שבעל-פה, והנגשתם, וכן יצירת סביבה שבה הקהילה המקומית שותפה בזיהוי, בשימור ובשיתוף החומרים בהתאם לרצונותיה.
- טיפוח דיאלוג בין-תרבותי והעדפה של גיוון תרבותי.
- קידום השימור של ביטויים תרבותיים ומורשת והנגשה משמעותית שלהם, עידוד ההערכה לאמנויות, וכן הבטחת גישה פתוחה לידע מדעי, למחקר ולחידושים כפי שהם באים לביטוי במדיה מסורתית, בחומרים שעברו דיגיטציה ובחומרים שבמקורם הם דיגיטליים.

מימון, חקיקה ורשתות

הגישה לבניין הספרייה הציבורית ולשירותיה תהיה, בעיקרון, ללא תשלום. הספרייה הציבורית נתונה לאחריות הרשות המקומית והממשלתית, אשר חייבת להיות מעוגנת בחקיקה ייעודית ועדכנית, המותאמת לאמנות ולהסכמים בין-לאומיים. המימון של הספרייה הציבורית חייב להגיע מן הרשות המקומית ומן הממשלה, כמרכיב חיוני בכל אסטרטגיה לטווח ארוך בתחומי התרבות, אספקת מידע, אוריינות וחינוך.

בעידן הדיגיטלי, החקיקה בנושאי זכויות יוצרים וקניין רוחני חייבת לאפשר לספריות ציבוריות לרכוש תוכן דיגיטלי ולהעניק גישה אליו בתנאים סבירים ושווי ערך לאלו הניתנים למשאבים פיזיים.

כדי להבטיח תיאום ארצי בין ספריות ושיתוף פעולה ביניהן, על החקיקה ועל התוכניות האסטרטגיות להגדיר רשת ספריות לאומית, המבוססת על תקנים אחידים ומוסכמים בכל הנוגע לשירותיה, ולקדם רשת כזו.

רשת הספריות הלאומית צריכה להיות מתוכננת בהתייחס לסוגי ספריות שונים, כולל ספריות לאומיות ואזוריות, ספריות מחקריות ומיוחדות, כמו גם ספריות בתי ספר, מכללות ואוניברסיטאות.

תפעול וניהול

יש לנסח מדיניות ברורה ומקיפה, המגדירה מטרות, סדרי עדיפויות ושירותים, בהתאמה לצרכים הייחודיים של הקהילה המקומית. בתהליך זה יש ערך רב לידע המקומי ולהשתתפות הקהילה ויש לשתף קהילות בתהליך קבלת ההחלטות.

הספרייה הציבורית חייבת להיות מאורגנת ביעילות, תוך שמירה על סטנדרטים מקצועיים. על שירותי הספרייה להיות נגישים, באופן פיזי או דיגיטלי, לכל חברי הקהילה. לשם כך יש צורך במבני ספרייה ממוקמים היטב ומאובזרים, המצוידים במתקנים איכותיים לקריאה ולמידה, בטכנולוגיות רלוונטיות ובשעות פתיחה המתאימות לכלל המשתמשים. משתמעת מכאן גם המחוייבות לשירותי יישוג (outreach) עבור מי שאינם יכולים לבקר בספרייה.

יש להתאים את שירותי הספרייה לצרכים השונים של קהילות באזורים כפריים ועירוניים, כמו גם לצרכים של קבוצות מוחלשות, משתמשים עם צרכים מיוחדים, משתמשים רב-לשוניים ועמים ילידיים.

הספרנים הם המגשרים הפעילים בין המשתמשים לבין משאבי הספרייה, בין אם מדובר במשאבים דיגיטליים או מסורתיים. על מנת להבטיח שירותים איכותיים, חיוני להשקיע במשאבים אנושיים

וחומריים, כמו גם בהשכלה מקצועית מתמשכת של צוות הספרנים, כך שיוכלו להתמודד עם אתגרי ההווה והעתיד. על ההנהגה בתחום לקיים התייעצות עם ספרנים-מידענים מקצועיים, בבואם להגדיר מהם משאבים מספקים מבחינה כמותית ואיכותית.

על מנת שהמשתמשים יפיקו את המרב ממשאבי הספרייה, יש לספק תכניות יישוג (outreach) והדרכת משתמשים.

כדי להדגים עבור קובעי המדיניות את התועלת החברתית של הספריות, יש צורך במחקר מתמשך שיתמקד בהערכה של השפעת הספריות על החברה ובאיסוף נתונים. יש לאסוף נתונים סטטיסטיים לאורך זמן, שכן היתרונות של ספריות בחברה מתגלה לעיתים רק בטווח הארוך, בדורות הבאים.

שותפויות

כינון שותפויות הוא חיוני על מנת שספריות יגיעו לקהל רחב ומגוון יותר. יש להבטיח שיתופי פעולה עם שותפים רלוונטיים, לדוגמה קבוצות משתמשים, בתי ספר, ארגונים לא ממשלתיים, איגודי ספריות, עסקים, ואנשי מקצוע אחרים ברמה מקומית, אזורית, לאומית, כמו גם בינלאומית.

יישום המנשר

מקבלי ההחלטות ברמה הלאומית והמקומית, וקהילת הספרייה ברחבי העולם בכללותה, נקראים בזאת ליישם את העקרונות המובעים במנשר זה.

תרגמה שירי קיילן בורה עבור המועצה לספריות ציבוריות, ינואר 2025